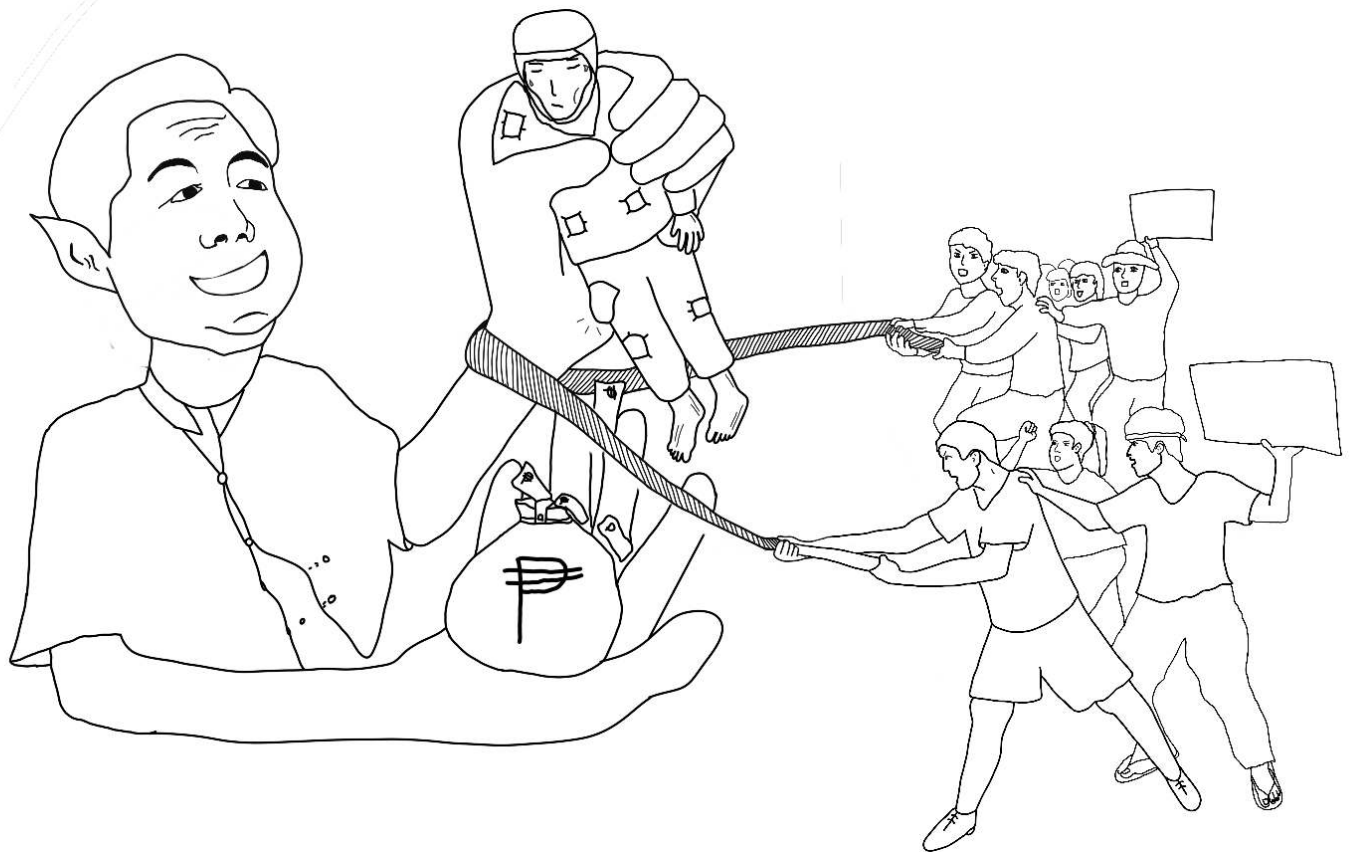

Ang Kalihukan

National Democratic Front – Amihanang Sentral Mindanao

Tuig 31 | Gula 2 | Regular nga Isyu | Marso - Hulyo 2024

EDITORIAL

Bugtong pagsukol ang mohaw-as sa katawhan sa grabeng krisis

Sulod sa tulo ka tuig nga pangatungdanan ni Ferdinand Marcos Jr., dili malilong ang nagkagrabeng krisis sa katawhan sa North Central Mindanao Region ug mao kini ang nag-unang rason nganong nagkataas ang kasilag sa katawhan kaniya. Sa samang higayon, kini ang hinog nga kahimtang sa iyang hingpit nga pagkahimulag sa katawhan ug sa subling pagtigom og kusog ug pag-asdang sa rebolusyonaryong kalihukan sa rehiyon.

Dugang ginapagrabe lamang ni Marcos Jr. ang deka-dekada nang semipyudal nga pagpahimulos sa mga mag-uuma. Sa Bukidnon, pananglitan, makita dinhi ang lapad nga maisan sa tibuok probinsya ug naila kini nga ikaduhang pinakadangkong tinubdan sa tibuok nasud sa maong produkto. Ang dugang pagpalambo unta niini ang mahimong

lakip sa mga sulbad aron masulbad ang grabeng kagutom ug kapobrehon. Apan tungod sa lain-laing semipyudal nga porma sa pagpahimulos, sama sa ubos nga presyo sa produktong agrikultural, taas nga usura, atrasado nga himan sa produksyon, imperyalistang monopolyo sa agrikultura, nagpabiling uyamot ang kinabuhi sa mga mag-uuma.

Layo kaayo sa tinuod nga kahimtang sa katawhan ang gipagarpar ni Marcos Jr. nga kunuhay "mga kadaugan" sa iyang ikatulo nga State of the Nation Address (SONA). Sa pagkatinuod, padayong gin-antos karon sa katawhang mag-uuma sa rehiyon ang dinagkong kadaot nga gibilin sa pila ka bulan nga El Niño o hulaw. Kaylap ang kagutom ug kapobrehon tungod kay bag-o pa lamang nakatanom ang mga mag-uuma. Dugang insulto pa, daw limos lamang ang hinabang nga gipang-apud-apod isip kintahay "ayuda" sa mga biktima sa kalamidad. Sa Bukidnon, gipanghatagan lamang og lima ka kilong bugas, de lata ug noodles ang pinili ra sab nga mga residente sa matag barangay.

Walay pugong sab nga ginatugutan ni Marcos Jr. ang pagsulod sa mga magunubong plantasyon ug mina sa mga yuta ug yutang kabilin sa mga mag-uuma ug katawhang lumad. Sa kasamtangan, nakaung-ong ang plano sa Del Monte Philippines Inc. nga moekspand sa 4,000 ektaryang yuta sa Sitio Kaanibungan, Sityo Kiudto ug Sityo Paculab, Brgy. Calabugao, Impasug-ong. Kanhi nang nadaot ang kayutaan sa maong mga lugar tungod sa lapad nga pagpananom og palm oil sa ABrown Company. Aduna usay 600 ektaryang gitamnan og pinya sa Brgy. Ticalaan, Talacag, Bukidnon ug sa Gingoog City. Target usab sa EcoPlanet, usa ka plantasyon sa kawayan, nga mosakop sa 11,000 ektaryang yuta sa Amai Manabilang, Lanao del Sur ug

Brgy. Dominorog, Talacag, Bukidnon ug duna say ginatarget sa Malaybalay City.

Nikaylap sab sa rehiyon ang bangis nga mga demolisyon sa kabalayan sa mga residente bugti sa pagmontar sa negosyo. Gibuldos sa mga *backhoe* ang 200 ektaryang yuta sa Sitio Lapantar, Brgy. Sumugod, Amai Manabilang niadtong Abril 2024 ug nakita mismo sa mga residente ang presensya sa Armed Forces of the Philippines (AFP). Gipasiugdahan ang maong demolisyon sa Asia-Pacific Agricultural Corporation (ASPAC), usa ka kumpanya nga planong magtanom og mais, kakaw, kape ug kawayan, ug sa AFP nga plano sab magtukod og *training site* sa lugar. Kung molampos kini, mokabat sa 3,000 residente ang lagmit mapalayas. Kaniadto usang katapusang semana sa Hunyo 2024, nahinayon ang pagdemolis sa mga balay sa Brgy. Patag, Cagayan de Oro City tungod sa planong *military reservation* sa 4th Infantry Division, AFP.

Kadungan niini, padayon gihapong nagakabkab ang reaksyunaryong estado sa ilang mini nga mga *farm-to-market roads* nga tataw nga nagtumong sa paghawan sa dalan para sa dagkong langyaw nga multinasyunal nga mga kumpanya ug mas ginapasubsob nga militarisasyon sa AFP. Nahimong daw personal nga gwardya ang mga elemento sa AFP sa mga kapitalista.

Bisan kung nagasabwag og bakak ang AFP nga kuno "napuo" na ang Bagong

Hukbong Bayan (BHB), padayon gihapong ginapakaylap sa nag-una ang mga subsob ug pokus nga operasyong militar. Ginalunsad gihapon sa AFP ang mga mini nga Retooled Community Support Program (RCSP) sa kadaghanang barangay sa rehiyon ug padayon niining ginalapas ang mga tawhanong katungod sama sa pagpatay sa mga sibilyan, pagkampo sa baryo, ilegal nga pagdakop ug pagbilanggo, pagpang-*red tag*, pagpanghasi, pagpatuman sa food blockade ug uban pang susama.

MGA UNOD

4.....2 sibilyan, gidakop

4..... 18 kaswalti sa AFP

5.....Uyamot nga kahimtang sa mag-uuma sa mais

7.....Nagsugod sa 8 ka punoang kamote

7.....DUMO mining, gibatikos

8.....Magtanom og kamad-an

9.....Naghulat ang masa

9....Serbisyong medikal sa BHB

10.....Tatak Proletaryado!

Ang Kalihukan ang opisyal nga mantalaan sa National Democratic Front - North Central Mindanao Region.

Mas labaw pang nigimaw ang bangkil ni Marcos Jr. sa iyang pamahayag nga wala siyay planong bungkagon ang NTF – ELCAC taliwala sa mga batikos sa katawhan batok sa *task force* tungod sa korapsyon ug grabeng kalapasan sa tawha-nong katungod. Gani pa, gipang-hinambog pa ni Marcos nga kunuhay lampos ang iyang programang "amnestiya" sa kanhing sakop sa BHB. Sukwahi kini sa tinuod nga kahimtang sa mga surenderi nga daw mga pinireso sulod sa mga kampo sa kaaway. Sa pagkatinuod, pagpanglingla ug pagpasurrender ang gitinguha sa reaksyunaryong estado ug wala gyuy plano aron kab-uton ang tinuod nga kalinaw.

Ang maong tumang krisis nga ginaantos sa katawhan nagpamatuod lamang sa labaw pang pagkadunot sa katilingbang giharian lamang sa pipila ka agalong yutaan-burgesya kumprador ug tuok sa kontrol sa imperyalismong US. Tungod niini, naga-ulbo ang pagkadiskontento sa katawhan ug ilang grabeng kasilag sa kasamtangang mapahimuslanong sistema. Ginalunsad nila ang lainlaing tipo sa pagsukol aron mapamaayo ang ilang panginabuhian sama sa pakignegosasyon ug pakigkompronta sa mga agalong yutaan, paglunsad og protesta, pagbabag sa mga nagademolis kanila ug uban pang porma. Makataru-

nganon ang pagpanalipod sa katungod bisan kanus-aman.

Bugtong sa pagsukol lamang makakab-ot og tinud-anay nga kausaban. Busa, angayang palig-unon ang kahugpungan sa mga mag-uuma nga maoy magsilbing nag-unang makinarya alang sa paglunsad og agraryong rebolusyon aron maangkon ang tinuod nga reporma sa yuta. Angayang anam-anam nga maglunsad og mga kalihukan ang mga mag-uuma gikan sa pagpataas sa presyo sa ilang mga produkto, pagpaubos sa presyo sa mga palaliton, pagpaubos sa usura, pagpaubos sa abang sa yuta ug uban pa. Mahimo kining tungtungan alang sa paglunsad og maksimum nga reporma sa yuta, ang pag-ilog sa yuta gikan sa mga dagkong negosyante ug agalong yutaan ug libreng pag-apud-apod niini ngadto sa mga mag-uuma ug sa mga gustong motikad.

Kinahanglang maduso sab sa katawhang mamumuo ang makabuhi nga usbaw sa suhulan. Angayang tukuron ang mga progresibong unyon sa mga pabrika ug mao kini ang moduso sa batakang mga kaayuhan sa mga mamumuo. Kadungan sab niini, angayang molihok ang mga propesyunal alang sa makatarunganong umento sa sweldo.

Dugang nga hinog nga kahimtang ang umalabot nga eleksyong mid-term sa 2025 aron maduso ang tinuod nga

adyenda sa katawhan. Angay sakmiton sa katawhan ang kahigayunan aron mademanda sa mga modagan nga pulitiko ang deka-dekada nang pangandoy sa katawhan sama sa yuta alang sa mag-uuma, libreng batakang katilingbangong serbisyo alang sa tanan, nasudhong soberanya ug uban pa. Apan angay lamang nga magmaigmat ang katawhan ug dili ihurot ang pagsalig sa dunot nga eleksyon nga nagilusyon og demokrasya.

Labaw kanus-a man, ang tinuod ug malahutayong kabag-uhan makab-ot pinaagi sa rebolusyonaryong pagsukol sa katawhan. Pinaagi sa pagpangulo sa Partido Komunista ng Pilipinas, ug sa armadong pagsukol nga gipasiugdahan sa BHB, obligasyon sa tibuok rebolusyonaryong kalihukan nga ias dang ug ipadaog ang demokratikong rebolusyon sa katawhan. Kinahanglang pada-yong ipataas sa BHB ang iyang determinasyon nga kanunayng mosukol aron ipreserba ang kaugalingon ug subling makapakusog. Sukwahi sa pagarpar sa estado nga "mapildi na ang rebolusyonaryong kalihukan" sa nasud, magpabilin ang kamatuuran nga dili kanus-a man mapalong ang rebolusyonaryong pagsukol sa katawhan. Mas nagkasigpit ang kahimtang sa katawhan ug wala na silay laing madangpan kundili ang ipadaog ang gubat sa katawhan. **AK**

2 ka sibilyan iligal nga gidakop sa AFP

ILIGAL NGA GIDAKOP sa mga sakop sa 2nd Special Forces Battalion, Philippine Army si Juvelyn Ladaran sa Brgy Barra, Opol, Misamis Oriental niadtong Abril 16 sa alas 10 sa buntag. Gidala si Ladaran sa Madaya, Malaybalay City ug gipriso sulod sa tulo ka adlaw. Saysay sa biktima, pugos siya nga gipaangkon sa sundalo nga siya suporter sa NPA. Gikuha usab sa mga sundalo ang iyang personal nga kwarta nga mokantidad og P21,000 ug mga alahas.

Samtang niadtong Marso 18, alas-3 sa kadlawon, gidakop sa dili moubos sa 30 ka sundalo sa 4th Infantry Division si Joy Delica sa Brgy. New Compostela, Damulog, Bukidnon. Gihiktan ang iyang duha ka kamot ug tiil ug gisakay sa sakyanan sa sundalo. Wala tuguti sa sundalo nga mokuyog ang iyang mga pamilya ug silingan. Sa kasamtangan, wala pa gihapon nakauli si Delica ug igo lang nakatawag sa selpon ug nagpahibalo nga buhi pa siya.

Pagpamig-ot. Sa Brgy Zillovia, Talacogon, Agusan del Sur, perwisyo ang dala sa 26th IB sa mga sityo nga naa sa hilit nga lugar. Gikan Pebrero ug hangtod sa kasamtangan, gikontrol sa maong yunit ang pagpamalit sa mga lumulupy. Gani, duna nay tulo ka gantang nga bugas ug gamit sa maestra ang gikuha sa detatsment ug wala na kini gihatag.

Pagkawala. Siyam na ka bulan nga wala makauli si Landy San-ugan sa iyang pagdagan

tungod sa kahadlok. Nahitabo kini niadtong Nobyembre 4, 2023 sa Sityo Mintapod, Brgy. Hagpa, Impasug-ong, Bukidnon. Si San-ugan kuyog iyang silingan nga si Albert Altohan, gipugos sa mga sundalo nga maghakot og supply ug ipa giya sa operasyon. Matud ni Altohan, nahadlok pag-ayo si San-ugan hinungdan nga nidagan kini. **AK**

18 kaswalti naangkon sa AFP niadtong Marso

DILI MOUBOS SA unom ka patay ug 12 ka samaron ang naangkon sa Armed Forces of the Philippines sa tulo ka hugna nga engkwentro tali sa Bagong Hukbong Bayan niadtong Marso 2024.

Kaniadtong Marso 6, alas-8 sa buntag, naunhan sa mga Pulang manggugubat ang mga sundalo ilalom sa 8th Infantry Battalion ug Special Forces Battalion nga mang-reyd unta sa kampo sa BHB sa Brgy Indalasa, Malaybalay City. Duha ang komfirmado nga napatay sa kaaway.

Niadto usab Marso 11 sa ilaya sa Haluan Creek, boundary sa

Maguing ug Bumbaran, Lanao del Sur, nasunod sa mga sundalo ang tunob sa kauban. Gitrigeran sa sundalo ang kauban nga nagkabo og tubig. Wala naigo ang kauban ug paspas nga mibalik sa poste ug namusil.

Pagka-Marso 18, alas-6 sa buntag, na-reyd ang poste sa BHB sa 128th BIAF Base Camp, Sitio Talid-talid,

Dominorog, Talakag, Bukidnon. Taliwala nga ang kaaway ang nakauna nisukol ug nipugong ang mga kauban.

Niadto usab Hulyo 5, nakapahigayon og aksyong militar ang usa ka yunit sa BHB sa nag-operasyong yunit sa AFP sa Brgy. Manalog, Malaybalay City, Bukidnon . **AK**

Uyamot nga kahimtang sa mga mag-uuma sa maisan sa Bukidnon

Magsugod na og trabaho si Tatay Arman sa iyang tulo ka ektaryang maisan sa dili pa mosubang ang adlaw ug moundang na siya sa pagsalop niini. Ginapangunayan niya ang tanang trabaho dinhi gikan sa pagtanom, pag-spray og pestisidyo, pag-abono ug hangtud sa pag-ani. Kining tanan nga paningkamot niya moresulta lang sa P48,210 nga alkansi sa tibuok upat ka bulan.

Pagpasagad sa reaksyunaryong gobyerno sa mga mag-uuma

Nag-unang rason sa uyamot nga kahimtang ni Tatay Arman ang kawalay pagtagad sa reaksyunaryong gobyerno sa pag-apud-apod og libheng *farm inputs* sa mga kabus nga mag-uuma ug hustong pagtagad sa sektor sa agrikultura. Tungod niini, mapugos ang mga mag-uuma nga mosulod bisan sa dili makatarunganong porsyento sa pautang aron lamang adunay kapital sa ilang umahan.

Daw gidula-dulaan usab ang mga mag-uuma sa dili patas nga pagpalit sa ilang produkto. Sa kasagaran, nagataas lamang ang presyo niini sa panahon nga menos o halos walay maani ang mag-uuma ug moubos na dayon panahon sa ting-ani. Sa lungsod nilang Tatay Arman, nikabat niadtong Hunyo 2024 og P23 ang matag kilo sa mais kung asa walay mabaligya ang mga mag-uuma tungod sa hulaw apan P16 matag kilo kini sadihang naa pa silay naani.

Walay usay tinong plano ang reaksyunaryong gobyerno alang sa tinud-anay nga pagtabang sa mga mag-uuma panahon ug human sa hulaw.

Nagpabiling walay pulos para sa mga mag-uuma ang ilang yutang nangliki sa kauga.

Imperyalistang monopolyo sa mais

Dili unta dako ang mahimong gasto sa mga maisan kung padayong nagtunhay ang organikong panguma. Apan tungod sa imperyalistang monopolyo sa sektor sa agrikultura sa nasud, napugos ang mga mag-uuma nga mogakos sa mga *high-yielding variety* nga mais ug mogamit sa mga makadaot nga kemikal ug abono.

Kasagarang pugos ginapagamit karon sa mga mag-uuma ang Pioneer nga klase sa mais, nga lakip sa mga *genetically modified organism* (GMO) nga klase sa binhi. Aron epektibong mapadako ang maong binhi,

kinahanglan kining gamitan sa mga abonong sama sa Urea nga mokabat na karon sa P1,400 ang matag sako. Ang maong abono usab moresulta sa klase-klaseng peste sa maisan ug mapugos na sab ang mag-uuma nga mopalit og spray nga sama sa Alecta nga mokabat og P1,400 ang galon.

Nadiskobre sa mga mag-uuma nga ang pestesidyong ilang ginagamit nagresulta sab sa pagtubo sa mga sagbot nga *bila-bila* nga dili kayang patyon sa susamang spray. Mamili na sab ang mag-uuma tali sa pagpalit na sab og laing klase sa spray o di ba kaha sa pagmano-mano na lamang og guna sa sagbot. Dungan sab nga dangan karon sa mag-uuma ang mga ulod nga nikutkot sa ilang mga mais nga resulta niadtong pila ka bulan nga hulaw.

Mapahimuslanong usura sa kabukiran

Dugang insulto sa samad sa mga mag-uuma ang dili makatarunganong porsyento sa pautang nga ginapahamtang sa ila sa mga dagkong pinanser. Sa kaso ni Tatay Arman, napugos siya og utang sa usa ka usurero kung asa halos 50% ang tubo sa abono ug spray kung magbayad na siya sa matag anihan. Mahimo nang P2,000 ang presyo sa abono ug pestesidyo kung bayaran na niya kini matag ting-ani.

Matud ni Tatay Arman, wala man usab silay mapilian nga laing kautangan tungod kay halos pare-pareho ra man usab ang porsyento sa ubang pinanser. Sa kasagaran sa ilang lungsod, nagapahamtang og 10% nga tubo ang mga pinanser sa mga karaang mangutangay apan halos 50% kung bag-o pa. Tungod niini, walay kita ug alkansi kanunay si Tatay Arman sa iyang gilaumang maisan. Matud pa niya, "Ingles gyud pirme kung ting-ani, short." (*Tan-awon ang datos sa kilid*)

Apan walay kalahian ang kahimtang ni Tatay Hildo nga dugay nang nagapapinans sa iyang usa ka ektaryang maisan. Nagagasto siya og kinatibukang P71,370 sa 10% porsyento nga utang. Apan mokita lamang siya og kinatibukang

KITA UG GASTO SA 3 EKTARYANG MAISAN

GASTO

binhi

P8,000/putos x 6 putos = P48,000

abono

P2,000/sako x 60 sako = P120,000

*lakip na ang patong sa financer nga P400/sako

spray

P2,000/galon x 15 galon = P30,000

*lakip na ang patong sa financer nga P400/galon

harvest ug haul

P47,010 *lakip na gikan sa pagkarga sa tipuso, pagtubo hangtud sa pagkarga sa sakyanan ug konsumo sa trabahante

TOTAL = P245,010

KITA

210 sako (nilubo nga uga) x 60 kilos x P16/kilo

TOTAL = P196,800

Kita - Gasto = - P48,210

P67,200 o lugi siya og P4,170 sa matag ting-ani.

Dugang ni Tatay Arman, "Makabawi na unta mi kung karong ting-ani kung tag-P23 lang unta gihapon ang presyo. Pero sigurado man mi nga moubos na sab ang presyo."

Kung buot lamang magpabiling taas ang presyo sa mga produktong agrikultura, aduna untay gamay nga alibyo alang sa mga mag-uuma. Sa maisan ni Tatay Arman, sa presyong P23, mahimo siyang molimpyo og P37,890 o mokita og P421

matag adlaw.

Salikwaot ang maong kabus nga kahimtang sa mga mag-uuma sa maisan sa kamaturang ang Bukidnon ang ikaduhang pinakadako sa produksyon sa mais sa tibuok nasud. Gani, nikabat na sa kapin 500,000 metriko tonelada (o 500 milyon kilo) ang produksyon sa mais sa tibuok probinsya. Apan makita sab dinhi ang dakong ihap sa mga mag-uumang gutom ug nag-ilalid sa kapobrehon. **AK**

8 ka punoang kamote, puhunan sa Sityo Buyu-buyo

Apektado sa focused military operation ang daghang baryo sa NCMR, sukad nga nahimong nasudhong prayoridad sa estado niadtong 2018. Nahitabo ang dislokasyon ug pagpangbakwit sa mga tawo. Ang mga hilit nga sityo nibakwit sa mga sentro sa baryo. Apan kini nga mga sityo samot nga nagkalisod ug nagkrisis sa pagkaon tungod kay dili na mahimo ang pagpanguma kung walay abono ug pestisidyo. Pipila sab ang nisulod sa pagpasuhol apan P250 lang ang adlaw nga walay libre. Ang uban mangsanggi na lang og mais aron may makaon.

Niadtong 2019 hangtud 2022, nadislokar ang Sityo Buyu-buyo ug grabe nga kagutom ang ilang gibati. Busa, pagka-Pebrero 2023, nakahukom sila nga mouli sa ilang lugar. Unang gihimo nila ang pakig-estorya sa konseho sa baryo aron matabangan sa panginahanglan samtang magsu-

god pa og uma. Giduso sila ngadto sa konseho sa lungsod. Niini, gihatagan sila og tulo ka bulan nga hinabang para pagkaon ug gamit sa balay.

Determinado ang mga masa sa Sityo Buyu-buyo nga molingkawas sa ilang lisod nga kahimtang. Anam-anam sila nga nag-uma para may makaon na ang pamilya. Sa sinugdanan, lisod gyud sila sa semilya. Busa sa dihang may nakalap nga galay sa kamote, ilang hiniusang giatiman ang walo ka punoan nga unang natanom ug dinhi na nagsugod para makapang-apod-apud aron makatanom ang tanang pamilya. Matud pa sa saysay sa usa ka taga-Sityo Buyu-buyo, "Nagsugod lang sa walo ka punoan sa kamote, hangtod may makaon na ang among mga pamilya, may masuporta pa mi sa Hukbo." **AK**

DUMO Mining, gikondena sa mga lumulupyo

GIKONDENA SA MGA lumulupyo sa Malitbog, Bukidnon ang operasyon sa DUMO Mining. Nag-opereyt pasina ang maong kumpanya niadtong Pebrero 2024 sa 30 ngadto 40 ektaryang yuta gikan sa Damay padulong sa Kalabugao. Lakip sa ilang erya sa operasyon ang mga barangay sa Impahanong, Bayawa, Kagahaman ug Hagpa.

Direktang adunay permit ang kumpanya sa nasyunal nga opisina apan wala kini pagtugot gikan sa munisipalidad sa Malitbog. Kaniadtong Marso 2024, anaa na kini sa full operation ug target niining minahon ang mga pregold o kadtong mga hilaw pa nga bulawan. Anaa sa erya ang tulo ka backhoe, dump truck ug uban pang kahimanan sa pagmina. Gigwardyahan sab kini sa mga elemento sa 58th Infantry Battalion ug pipila ka mga "surenderi".

Nag-unang mulo sa mga residente ang pagkadislokar nila sa ilang pinuy-anan ug panginabuhian. Nagreklamo sab ang mga nagtrabaho dinhi tungod sa gamay ug walay tarong nga suhulan. **AK**

Magtanom kita og kamad-an!

Sa mga lumad nga komunidad nga naa sa bukiron nga bahin sa NCMR, usa sa gisaligan nga pagkaon ang humay nga kamad-an. Ginatanom kini kausa sa usa ka tuig. Tungod sa katabunok sa yuta motubo kini bisan og walay abono ug pistisidyo, dili sama sa basakan. Nagsalig lang sab kini sa tubig sa ulan.

Mao kini ang pamaagi sa pagtanom sa humay nga kamad-an sa duha (2) ka ektaryang luna:

1. Paglampas – pwede lati o pwede lasangon nga bahin ang umahon. Kung hunglos (10 ka tawo) ang duha ka ektarya mahuman sulod sa usa ka adlaw. Kung isa ra ka tawo mahuman kapin semana.

2. Panumba – semana ang gidugayon gikan sa paglampas, ayha na manumba og kahoy tagaod mauga ang sagbot. Kung usa ka tawo motrabaho mokabat sa tulo ngadto sa upat ka adlaw. Kung hunglos usa ka adlaw.

3. Ipauga ang natumba nga kahoy. Kasagara mokabat sa tulo ngadto sa upat ka adlaw ang pagpauga.

4. Pagpata – pataon ang mga sagbot ug tinumba nga kahoy aron masunog tanan ug malimpyo ang umahon. Kung hunglos tulo ka adlaw mahuman ug kung usa ka tawo, mokabat sa kapin semana. Buntag trabahuon mintras bugnaw ang palibot ug humok ang kahoy pataon.

5. Gikan sa pagpata maghulat sulod sa lima ka adlaw ngadto sa semana ayha sunugon. Usa ka tao ang magtrabaho ug mahuman ra sa duha ka oras. Kasagara ginatrabaho kini sa alas-11 sa buntag ngadto sa alla-1 sa hapon.

6. Pagsabwag (Marso o Abril)– pwede na magsabwag kung mapalong na ang kalayo, pwede pud pagka-ugma na. Mokabat sa duha ka sako nga binhi ang masabwag sa duka ka ektarya. Dili na mag-adlaw ang pagtrabaho sa usa ka tao. Dili na pwede molapas ani nga bulan ang pagsabwag tungod kay tapok-an sa maya ang humay.

7. Pagguna (Hunyo o Hulyo) – duha ka bulan gikan sa pagpuggas gunahan na. Upat ka adlaw nga pagtrabaho kung hunglos.

8. Maghulat kanus-a mahinog ang humay. Kasagara mahinog ang humay hinapos sa Setyembre ngadto sa Oktubre.

9. Pag-ani

i. Anihon ang humay gamit ang bebe o kayog aron dili masamad imong kamot.

ii. Ibutang sa bugawan ang humay ug segurohon nga uga aron dili moturok. Kung matungnan nga ulan-ulan ang ting-ani, idamyang o ibulad sa una ang humay ayha ibutang sa bugawan.

iii. Kung dunay sako pwede gunason daan ayha isulod sa sako ug ibutang sa bugawan.

*Kasagaran mokabat sa 20 ngadto sa 30 ka sako ang maabot sa duha ka ektarya.

Kung lasangon o Powalas ang umahon:

1. Ikatulong semana sa Pebrero magsugod na og lampas. Isa ka adlaw kung hunglos. Panagsa ra ang sagbot kumpara sa lati.

2. Duha ka semana nga pagpa-uga.

3. Pagtumba – kung pulo ka tawo ang motrabaho mahuman sa tulo ka adlaw.

4. Dili na magpata tungod sa kadagko sa kahoy nga matumba ang mga gagmay nga iyang matumbahan mapino na.

5. Pagsunog. Ayha na magsunog kung kanus-a magsabwag. Isa ra ka tawo ang magtrabaho. **AK**

Naghulat ang masa sa iyang tinuod nga hukbo

"Karun pa kami nakasulay nga bisitahon aron hisgut-an ang among mga problema ug giyahan mi kun unsaon pagsulbad," mainiton nga pagdayeg ni Tatay Nolie sa mga Pulang manggugubat.

Nagpangedaron og 68 anyos si Tatay Nolie ug duna siyay mga anak ug apo. Nikabat na og 48 ka tuig ang iyang pagtikad sa iyang gamay'ng luna nga yutang kabilin gikan sa iyang ginikanan. Kini ang gilaoman sa iyang pamilya aron mabuhi. May gamay'ng basakan, maisan ug sagingan lamang.

Bisan sa kakugi ni Tatay Nolie, gilansang gihapon siya sa kalisdanan. Wala siyay himan sa panguma ug, gani, nagapangabang lamang siya og kabaw. Tungod sa iyang walay hunong nga pag-ugmad sa yuta sa matag adlaw, nangunot na ang iyang aping, nasunog ang iyang mga panit ug baga na kaayo ang kubal sa iyang mga kamot ug tiil.

Problemado si Tatay Nolie ug ang iyang mga silingan ug unom ka tuig kapin na silang nag-antus. Dili na kaabot sa ilang basakan ang tubig. Tungod kini kay prayoridad sa serbisyong patubig ang mga arangan ug adunahan kaysa mga kabus nga mag-uuma nga sama kanila. Migrabe pa nga tinghulaw karon maong nangliki na ang ilang mga basakan, nangalaya na ang saging, mais, lagutmon ug gulayon. Niresulta kini sa

tumang kagutom nga ilang gisugakod.

Taliwala niini, walay pagtabang ang reaksyunaryong gobyerno kanila. Wala sila makadawat bisan hinabang man lang sa hulaw. May pipila nakadawat sa ilang baryo apan kadtong duol lamang sa pulitiko nga nakalingkod.

"Daghan kaayong salamat kay nakaabot na gyud kamo sa among pinuy-anan," matud pa ni Tatay Nolie tungod kay dugay nga panahon na silang naghulat sa mga kauban.

Gigiyahan sa mga kauban unsa ang mga pamaagi aron makuha sa masa ang hinabang gikan sa reaksyunaryong gobyerno. Aron molampos ni, giaghat sa mga kauban nga palig-unon ang ilang asosasyon ug ipahugot ang ilang panaghiusa.

"Bugtong kamo lamang mga NPA ang makatabang sa amoa aron masulbad ang among mga problema," pagtapos ni Tatay Nolie.

Napuno sa kadasig ang mga Pulang manggugubat nga niuli sa poste. Balon nila ang kalipay ug paglaom nga siguradong modaog ang rebolusyon. **AK**

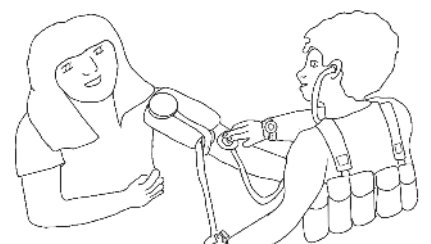
Serbisyong Medikal sa BHB taliwala sa FMO

MALAMPUSON NGA NAPAHI-GAYON SA BHB ang serbisyong medikal ngadto sa mga lumad sa usa ka hilit nga komunidad atubangan sa mga focused military operation. Nakatuli og upat ka mga bata, na tsek-ap ang mga masakiton ug nakatudlo sa paghimo og herbal nga tambal. Napasabot usab sila sa kamahinungdanon sa sanitasyon ug nutrisyon.

Sama sa uban nga mga komunidad, kaylap dinhi ang kakulang sa nutrisyon tungod sa kawalay igong pagkaon. Busa vulnerable sila sa mga sakit. Kung dunay magsakit sa ila, ila nalang kini pasagdan tungod sa kalayo sa hospital ug sa kawalay kwarta nga ipalit og tambal.

Mao nga sa dihang dunay serbisyong medikal gipahigayon sa BHB, grabe'ng kalipay ang gibati sa mga lumad. Organizado nga nag sekyur sa palibot ang mga kalalakin-an samtang pokus nga nagkat-on sa paghimo og herbal ang mga kababayan-an.

Matud ni Tatay Ramon "malipay gyud mi kung naa mo kauban kay matambalan mi, ganahan pud mi sa inyo magpatambal kay libre ug sigurado nga maulian gyud mi". **AK**

Tatak rebolusyonaryo! Tatak proletaryado!

Pahinungod sa mga rebolusyonaryong martir sa Kiito 10. Mga gawi ug katakus nga angay sundon ug padayunon!

Jenalyn "Ka Jen" Gerona, 37 anyos.

– May talento sa pagkanta. Matinagdanon sa isig ka rebolusyonaryo. May kina-iyang abante ug madasigun sa pangpulitika ug pang-ideolohiyang pagtuon. **May tatak madasigon!**

Marlon "Ka Kent/Orga" Limbasan, 39 anyos

– May talento sa pagsayaw ug may kahanas sa organikong pagpanguma. Kugihan magkat-on, kugihan sa mga gimbuhaton. **May tatak determinado!**

Noel "Ka Louie/Chan" Limbasan, 28 anyos.

– May talento sa paghimo og tula, kanta ug rap ug hanas sab sa paggitara ug pagsayaw. Pursigido sa pagpatuman sa tahas bisan unsa pa man ang sakripisyo nga labangon. Propagandista ug may suod nga relasyon sa mga masa. **May tatak pursigido ug talentadong hukbo!**

Aurelio "Ka Alvin" Gonzales, 48 anyos.

– May katakus sa pagpropaganda sa masa sa haum ug epektibong pasumbingay ilabina sa mga lumad. Lig-on taliwala sa mga pagsulay. **May tatak lig-on ang baruganan!**

Bebot "Ka Ligid/Manoy" Solinay, 32 anyos

– May katakus sa pakigsangka sa kaaway. Kugihan sa dinagko ug ginagmay man nga gimbuhaton. Wala siya nagpalingla sa mga pagpanghaylo bisan sa iyang mga kapamilya nga nagtraydor. **May tatak kugihan, lig-on ug maisugon!**

Jomarie "Ka Justin" Limbasan, 18 anyos.

Seryoso sa rebolusyonaryong pagtuon taliwala sa kabag-uhon ug kabatan-on. **May tatak hamtong nga rebolusyonaryo!**

Angely "Ka Paw/Chad/Twice" Banawan, 26 anyos.

– Kanunay'ng abante ang panglantaw. Kanunay aktibo, sinsiro ug madasigun sa pagpatuman sa mga tahas. May talento sa pagsulat, pagsayaw ug pagkanta. May kahanas sa paghatag og mga pagtuon. Kanunay'ng nagapalagsik sa rebolusyonaryong propaganda ug kultura. **May tatak optimistiko ug mapangahasun sa tahas! Tatak mamumuo sa kultura!**

Beverly "Ka Ayang/Raya" Banawan, 44 anyos.

– May gawing responsable sa tahas nga gisangon kaniya. Ginapadaplin ang personal nga interes ug ginauna ang interes sa katawhan. Nagpabiling simpli ug pursigidong nakigbisog. Kanunay nagpakabana sa kauban ug mga masa. Mapaubsanon ug kanunay aktibo sa pakigbangi sa sayup nga panghunahuna nga motumaw. Tin-aw, pula ug maundanon nga makaikag sa mga naminaw kung mag-istorya. Mabalak-on sa rebolusyonaryong pwersa. Mapinanggaon nga inahan sa rebolusyon! **May tatak responsable ug madasigon! Tatak maayong inahan sa rebolusyon!**

Ginahatagan usab nato og pinakataas nga pasidungog ang mga rebolusyonaryong martir sukad niadtong Marso nga silang **Ka Irving, Ka Dream ug **Ka Eber**. Ang inyong mga tampo ang kanunay nagapadilaab sa gubat sa katawhan!*